Змалювання тяжкого життя селян-кріпаків (за віршем «І виріс я на чужині»)

Тарас Григорович Шевченко все своє життя присвятив служінню рідному українському народу. Він не переставав думати про свою батьківщину навіть на засланні.

Криючись від жорстоких наглядачів, поет писав:

Здається — кращого немає

Нічого в Бога, як Дніпро

Та наша славная країна...

Але спогади бувають оманливими, а добро — там, де нас немає. І це підтверджує дійсність. Приїхавши у рідне село, поет з жахом помічає:

Аж страх погано

У тім хорошому селі.

Перед очима виникає картина злиденного, тяжкого життя: сади повсихали, погнили, повалялись хати, поросли бур'яном сади — село неначе погоріло. А люди не прагнуть щось змінити, вони, як воли, запряжені у ярма.

Німі на панщину ідуть

І діточок своїх ведуть!..

Це відбувається не в одному селі, а «скрізь на славній Україні». І винні в цьому пани лукаві, що душать людей, дозволяють їм лише «дивитись, плакать — і мовчать!»

Висновок поета жорстокий і безапеляційний. Можливо, і зеленіли б понад Дніпром широкії села, і веселились у селах щасливі люди, «якби не осталось сліду панського в Україні».